

Vlaams
Parlement

ingediend op **1788** (2018-2019) – Nr. 3
11 februari 2019 (2018-2019)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media
uitgebracht door Katia Segers en Cathy Coudyser

over het ontwerp van decreet

houdende de realisatie van kunstopdrachten
voor gebouwen van openbare diensten
en daarmee gelijkgestelde diensten
en van door de overheid
gesubsidieerde inrichtingen,
verenigingen en instellingen
die tot de Vlaamse Gemeenschap
of het Vlaamse Gewest behoren

Samenstelling van de Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media:

Voorzitter: Bart Caron.

Vaste leden:

Cathy Coudyser, Marius Meremans, Wilfried Vandaele, Miranda Van Eetvelde, Manuela Van Werde, Herman Wynants;

Karin Brouwers, Sabine de Bethune, Joris Poschet, Orry Van de Wauwer;

Lionel Bajart, Jean-Jacques De Gucht;

Yamila Idrissi, Katia Segers;

Bart Caron.

Plaatsvervangers:

Paul Cordy, Kathleen Krekels, Ludo Van Campenhout, Karl Vanlouwe, Elke Wouters, Peter Wouters;

Cindy Franssen, Tinne Rombouts, Koen Van den Heuvel, Johan Verstreken;

Rik Daems, Francesco Vanderjeugd;

Bert Moyaers, Tine Soens;

Imade Annouri.

Documenten in het dossier:

1788 (2018-2019) – Nr. 1: Ontwerp van decreet

– Nr. 2: Amendement

INHOUD

1. Inleidende uiteenzettingen	4
1.1. Wouter Bervoets, consultant Gebiedsontwikkeling en Vastgoed, IDEA Consult	4
1.2. Dirk De Wit, hoofd Internationale Relaties en Beeldende Kunst, Kunstenpunt.....	6
1.3. Nico Dockx, kunstenaar, curator pilootproject #3	7
2. Vragen en opmerkingen van de leden	9
2.1. Katia Segers	9
2.2. Cathy Coudyser	9
2.3. Bart Caron	9
3. Antwoorden van de sprekers	10
3.1. Wouter Bervoets	10
3.2. Nico Dockx	10
3.3. Dirk De Wit	11

Bijlagen: zie [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be

De Commissie voor Cultuur, Jeugd, Sport en Media hield op 24 januari 2019 een hoorzitting over het ontwerp van decreet houdende de realisatie van kunstopdrachten voor gebouwen van openbare diensten en daarmee gelijkgestelde diensten en van door de overheid gesubsidieerde inrichtingen, verenigingen en instellingen die tot de Vlaamse Gemeenschap of het Vlaamse Gewest behoren (*Parl.St.* VI.Parl. 2018-19, nr. 1788/1).

De commissie hoorde Wouter Bervoets (IDEA Consult), Dirk De Wit (Kunstenpunt) en Nico Dockx (kunstenaar).

De presentaties van Wouter Bervoets en Nico Dockx zijn terug te vinden op de [dossierpagina](#) van dit document op www.vlaamsparlement.be.

1. Inleidende uiteenzettingen

1.1. Wouter Bervoets, consultant Gebiedsontwikkeling en Vastgoed, IDEA Consult

Beleidsvoorbereidend onderzoek in twee stappen

Wouter Bervoets licht toe dat het traject uit twee fases bestond, met in eerste instantie een evaluatietraject. Er is een impactstudie van het bestaande decreet uitgevoerd door het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media. IDEA Consult voerde een knelpuntanalyse van het bestaande decreet uit en bracht een aantal buitenlandse praktijken in kaart. De eerste fase werd afgesloten met een eindnota waarin de knelpunten van het bestaande decreet worden beschreven, evenals de scenario's voor een hernieuwing ervan. Deze eindnota steunt op een zeer uitgebreide stakeholderbevraging. Die bevraging gebeurde via interviews met binnenlandse experts, brede stakeholdergesprekken, binnenlandse actoren en Europese experts. In het vervolgtraject werden die scenario's verder uitgewerkt en werd in de eindnota een voorstel geformuleerd voor een hernieuwing van het decreet. Ook in het vervolgtraject werden de stakeholders nauw betrokken en konden ze voorstellen en mogelijkheden beoordelen. Er is gesleuteld aan een breed gedragen voorstel, overeenkomstig de opdracht.

Knelpunten bestaande Percentagedecreet

Uit het evaluatietraject kwamen een aantal knelpunten naar voor. Een eerste was de grote discrepantie in de toepassing. Zo past bijvoorbeeld de zorgsector het decreet zeer nauwgezet toe, terwijl de onderwijssector daar lichter over gaat. Bovendien worden zeer verschillende interpretaties gehanteerd van het toepassingsgebied. Wat is de definitie van een publiek gebouw en wat valt daaronder? Valt iets binnen de marges van het decreet als men enkel het dak en de ramen renoveert met bouwkosten die boven de minimumdrempel liggen? Een andere vaststelling was dat de bedragen gedateerd bleken, met een minimumdrempel van 125.000 euro. Ze dateren nog van 1986, bij de opmaak van het initiële decreet, en werden nooit geactualiseerd.

De financieringsmechanismen voor bouwwerken wijzigen ook. Er zijn steeds meer structuren van publiek-private samenwerking (pps) en langere huurcontracten bij de overheid. De zorgsector evolueert steeds meer naar vraaggestuurde infrastructuurforfaits die niet helemaal stroken met de context van het eerste decreet. Er was ook te weinig flexibiliteit voor bouwheren met een divers patrimonium zoals een groot ziekenhuis met verschillende gebouwen of een scholengroep. Volgens het oorspronkelijke decreet moet in elk afzonderlijk gebouw het decreet toegepast worden, terwijl er vraag naar was om in een dergelijke bredere context het kunstproject te realiseren in het gebouw waar dat het meest relevant is.

Ook de kunstvormen waren te beperkt. Het oorspronkelijke decreet ging uit van materiële artefacten, terwijl de kunstpraktijk in de voorbije dertig jaar sterk is veranderd. Er zijn meer participatieve kunsttrajecten en efemere installaties die geen plaats kregen in de initiële regelgeving. Heel wat actoren wezen ook op het ontbreken van een professioneel ondersteuningskader. Dat resulteert dan weer in een variabele kwaliteit van de kunstwerken in de diverse bouwprojecten.

Motivatie voor en actuele relevantie van een hernieuwd Percentagedecreet

Ondanks die knelpunten is er toch een algemene erkenning van de meerwaarde van kunst voor de leefomgeving en voor bouwprojecten. Ook voor de nood aan een wettelijk kader bestaat er een groot draagvlak. Binnen Europa zijn er vele voorbeelden van een kader met verplichting voor kunst in publieke bouwprojecten.

Herziening van het decreet als een eerste stap

De herziening van het decreet focust op integratie in gebouwen, maar op langere termijn kan het toepassingsgebied ook verruimd worden tot de ruime omgeving, zoals langs waterwegen en binnen mobiliteitsprojecten. Ook in een dergelijke omgeving moet er ruimte zijn voor kunst. Voorts zijn de financieringsmechanismen aan vernieuwing toe. Zo kan er op termijn aan een fonds worden gedacht. Op de korte termijn biedt een herziening van het decreet wel soelaas.

Uitgangspunten herziening Percentagedecreet

Die herziening behelst geen integraal nieuw actualiseringstraject, maar wel het doelgericht verhelpen van de knelpunten. Het werd een zeer delicate evenwichtsoefening tussen de belangen van subsidieverstrekkende beleidsdomeinen, de bouwheren die realiseren en cofinancieren en het kunstenveld. Het uiteindelijke voorstel tracht de belangen van de drie groepen te verzoenen.

Behoud van de basisprincipes van het decreet

Er werd voorgesteld om de basisprincipes van het decreet te behouden. Alle gebouwen die binnen het toepassingsgebied vallen, moeten het dus verplicht toepassen. Het gaat nog steeds om een percentage van het budget, waarbij het kunstwerk integraal deel uitmaakt van dat bouwproject. Het kunstbudget is een deel van het totale bouwbudget. In projecten met gesubsidieerde bouwheren, steunt het concept op cofinanciering en draagt de bouwheer dus zelf deels bij aan de realisatie van het kunstproject.

Bouwstenen van een hernieuwd decreet

De spreker toont vervolgens een dia met de zes voorgestelde bouwstenen. Het voorliggende ontwerp van decreet sluit daar grotendeels bij aan. Er is voorgesteld om het toepassingsgebied gericht aan te passen en de schijven te actualiseren. Ze zouden de bouwkosten van een minimumdrempel van 125.000 euro verschuiven naar 500.000 euro. De actualisering vlakt de zeer grote kunstbudgetten af in heel grote bouwprojecten. Voorts wordt voorgesteld de verruiming van de mogelijke kunstprojecten niet te strikt af te bakenen en meer vrijheid te laten. Zo komt er ruimte voor andere projecten dan materiële artefacten. Voor de bouwheren wordt in meer flexibiliteit voorzien door een koppeling aan masterplannen, waarbij de bouwheer kan kiezen waar een kunstwerk het meest relevant is. In vijfde instantie wordt gepleit voor meer aandacht voor kwaliteitsborging van bij het begin en voor het maken van afspraken tussen de kunstenaar en de bouwheer over onder meer de levensduur en het onderhoud van het project. Vanuit de overheid moet er een minimum van eerstelijnsadvies zijn ten aanzien van de bouwheer en de opdrachtgever. Het kan gaan om ondersteuning of doorverwijzing naar andere

actoren die hen kunnen begeleiden. Dat moet een basisbegeleiding garanderen vanuit de overheid voor opdrachtgevers, ontwerpers en kunstenaars.

Gerichte afbakening van het toepassingsgebied

Met betrekking tot het toepassingsgebied en het publieke karakter moet het de bedoeling zijn dat er wordt ingezet op projecten die echt publiek toegankelijk zijn en kunstprojecten waar die het meest relevant zijn. Bovendien moet het duidelijk zijn dat het moet gaan om nieuwbouwprojecten, ingrijpende transformaties en herbestemmingen. Alleen het dak of de ramen renoveren bijvoorbeeld, valt dan buiten het decreet. De minimumdrempel zou worden opgetrokken naar een half miljoen euro. In de discussies vroegen bouwheren een veel hogere minimumdrempel terwijl sommigen in de kunstensector die liever behouden zagen. Zo komen dan realistische kunstbudgetten tot stand met een minimum van 7500 euro, terwijl het in het oorspronkelijke decreet met 2500 euro over zeer kleine projecten ging.

Qua financiering stelde het initiële decreet vanaf 30 percent subsidies voorop. Er werd voorgesteld om dat te behouden en zich niet enkel te beperken tot projecten die volledig ten laste van de Vlaamse overheid vallen.

De aanbevelingen van het rapport zijn grotendeels meegenomen in het ontwerp van decreet dat momenteel voorligt.

1.2. Dirk De Wit, hoofd Internationale Relaties en Beeldende Kunst, Kunstenpunt

Dirk De Wit stelt dat Kunstenpunt nauw betrokken is geweest bij de evaluatie van het decreet. Het was vertegenwoordigd in de stuurgroep en lid van verschillende werkgroepen. Bovendien is Kunstenpunt partner in de pilootprojecten 'Kunst in Opdracht – meer dan een Object' die samen met de Kunstcel van de Vlaamse overheid werden opgezet. Initieel was die cel een onderdeel van het Team Vlaamse Bouwmeester, maar nu behoort ze tot het Departement Cultuur, Jeugd en Media.

Kunstenpunt spreekt voor de kunstenaar, de kunstensector, het kunstenveld en de kunstorganisaties. Vanuit die context wordt kunst in opdracht als bijzonder waardevol gezien. De minister liep hier een zeer dapper parcours in tijden van besparing. Hij wist kunst alsnog in het opdrachtgeverschap te betrekken en zelfs uit te breiden. Het voorliggende ontwerp van decreet noemt de spreker in het algemeen zeer positief, hij zal zich dan ook beperken tot detailcommentaar.

Wat het toepassingsgebied betreft, pasten bepaalde beleidsdomeinen vroeger het decreet niet toe. Dat is veranderd: Onderwijs wordt nu verplicht om het decreet toe te passen en dat is een goede zaak. Er wordt soms betreurd dat het alleen over nieuwbouw gaat en niet over vernieuwbouw of renovatie. Onderwijs hanteerde stevast het argument dat er voortdurend renovatiewerk is in schoolgebouwen. Enerzijds kan het jammer worden gevonden dat kunst in opdracht niet kan bij renovatie, anderzijds kan er ook een positieve houding worden aangenomen. Het beleidsdomein stapt nu immers wel mee in het decreet, al is het dan alleen voor nieuwbouw. Als er goede ervaringen worden opgebouwd met kunstopdrachten in schoolgebouwen, dan werkt dat mogelijk prikkelend voor andere scholen die aan het verbouwen zijn om er misschien op eigen kracht aan te beginnen of eventueel later bij een nieuwe decreetsaanpassing alsnog ten volle in te stappen. Ook het feit dat er steeds meer met langdurige huur van gebouwen wordt gewerkt, is positief. De rechtspersoon die bouwt met subsidies van de Vlaamse Gemeenschap kan dan van het decreet gebruikmaken. Het is tegelijk een oproep tot responsabilisering om kunst in het opdrachtgeverschap mee te nemen.

Voor de financiering is vanuit het kunstenstandpunt te overwegen dat een te laag bedrag, waarbij de kunstenaar opnieuw niet of te weinig betaald wordt, onaanvaardbaar is. De minister deed recent nog een oproep aan de kunstorganisaties om kunstenaars fair en correct te verlonen. Het feit dat de ondergrens is opgetrokken, is op zich al positief in het licht van een betere betaling van kunstenaars en experts.

Aan de andere kant is er de aftopping van de bedragen naar boven. Het kan interessant zijn om een zeer ambitieus kunstwerk, met soms de karakteristieken van een landmark, mogelijk te maken, ook al kost dat zeer veel. Die grote bedragen zijn weliswaar soms moeilijk verdedigbaar bij de bevolking maar in het buitenland zijn er toch voorbeelden van geslaagde projecten. Antony Gormley bijvoorbeeld heeft er zo een aantal in het Verenigd Koninkrijk. Die grote werken worden gedragen door een brede omgeving en zijn dan ook de moeite waard op de lange termijn. Grote bedragen mogen niet altijd afschrikken.

Zeer positief is dat in het ontwerp van decreet aandacht is voor actuele kunstpraktijken en dat de kunstopdracht wordt geopend naar de leefomgeving en de context. Dat strookt met de hedendaagse opvatting over hoe kunst niet alleen in een gebouw zijn werk kan doen, maar ook in de omgeving.

De begeleiding in het kader van kunstprocessen en de keuze van de kunstenaar en de methodologie zijn de taak van de Kunstcel, maar dat was vroeger niet verankerd in het decreet. Dat brede palet aan kennis, begeleiding, coaching en methodologisch inzicht is nu wel meegenomen. Dat is belangrijk, omdat opdrachtgevers niet altijd de nodige kennis hebben inzake kunst en er met kunst in opdracht veel geld is gemoeid. Kwaliteit is derhalve een must. De budgetten voor begeleiding stellen eigenlijk weinig voor in vergelijking met de middelen voor kunstopdrachten, maar ze zijn wel cruciaal voor de kwaliteit. Het concept moet worden uitgewerkt nu het decreetaal verankerd is. De Kunstcel werkt voorlopig met twee mensen. De tweede aanwerving loopt, maar de cel moet kunnen beschikken over wat ze nodig heeft om haar werk goed te doen, inclusief behoud en beheer. Bij behoud en beheer moet er over de korte en de lange termijn nagedacht worden. Ook dat is iets waarmee de begeleiding aan de slag kan.

De vraag kan worden gesteld wat er gebeurt als een beleidsdomein het decreet niet toepast. Hoe zal dat opgevolgd worden?

Tijdens het evaluatietraject dat samen met IDEA en het departement werd gelopen, kwam aan bod dat het decreet nu gaat over wie bouwt of verbouwt, over de opdrachtgever die met kunst aan de slag gaat. Het lijkt niet ondenkbaar dat er los van de opdrachtgevers en initiatiefnemers bepaalde plekken zijn waar anderen de nood voelen om een kunstwerk te realiseren. In het buitenland zijn er modellen waarbij kleine fondsen bestaan naast een percentageregeling om op basis van noodzaak of een potentieel in de publieke ruimte, een kunstopdracht op te starten onafhankelijk van een opdrachtgever die bouwt of verbouwt.

1.3. Nico Dockx, kunstenaar, curator pilootproject #3

Nico Dockx zegt dat hij het ontwerp van decreet met veel belangstelling heeft gelezen. Hij sluit zich aan bij de vele positieve opmerkingen die Dirk De Wit al heeft gemaakt. Zelf wil hij nog de nadruk leggen op het verscherpen van de diverse bouwstenen in de actualisering van het decreet en in het bijzonder op de notie van het openbaar domein. Dat is iets wat bij voorkeur samen wordt gemaakt. Hij heeft zich al vaak afgevraagd of het een kunstwerk is dat een leefomgeving kan veranderen, dan wel de actieve rol van de kunst en de kunstenaar. Hij illustreert dat met een anekdote. Het Sint-Jansplein in Antwerpen werd zowat twintig jaar geleden grondig gerenoveerd en ter gelegenheid daarvan

werd een conceptueel kunstwerk van de Amerikaanse kunstenaar Dan Graham in de publieke ruimte geïntegreerd. Die buurt is niet evident, want gesloten en vrij agressief, maar tegelijk zijn er ook veel warme kanten. Het kunstwerk van Dan Graham, een glazen paviljoen, heeft daar maar een week gestaan. Het werd met de grond gelijk gemaakt door de gemeenschap zelf. De kunstenaar schoof de verantwoordelijkheid daarvoor van zich af en stelde verkeerd geïnformeerd te zijn. Een kunstenaar moet echter eerst de omgeving vooraf analyseren en zich erin bewegen. De gemeenschap maakt immers de leefwereld.

In het kader van de actualisering van het decreet is er sprake van de flexibiliteit van andere kunstvormen. Hedendaagse kunst is enorm geëvolueerd, al spelen objecten nog altijd een grote rol. Bij kunst in de publieke ruimte is het allicht aangewezen om praktijken te ondersteunen die meer opereren vanuit de sociaal-maatschappelijke rol. Bij het Sint-Jansplein begrijpt de spreker niet waarom er geen kunstenaar werd aangesproken die veeleer facilitator of generator kon zijn om een programma te ontwikkelen op het plein, in samenspraak met de gemeenschap. Het Sint-Jansplein ligt in een volkse buurt die graag dingen actief ziet gebeuren.

Bij de bij het ontwerp van decreet gevoegde documenten is ook een advies van de Strategische Adviesraad Welzijn, Gezondheid en Gezin. Daarin wordt de vraag gesteld waarom de al schaarse middelen zouden moeten worden ingezet voor de verfraaiing van de gebouwen. De spreker begrijpt die opmerking en vraagt zich af of er dan geen mogelijkheid is om in plaats van een kunstenaar een gebouw te laten verfraaien, hem mee actief te betrekken in de filosofie van een locatie waar mensen worden geholpen.

Zelf is hij betrokken bij een pilootproject dat momenteel nog loopt. Hij was wat verrast door de uitnodiging voor deze hoorzitting, want hij is niet de typische kunstenaar die iets creëert en dat dan in een gebouw plaatst. De werktitel van de pilootprojecten 'Kunst in Opdracht – meer dan een Object' intrigeerde hem wel. Na een gesprek met medewerkers van de provincie Antwerpen zag hij het nieuwe provinciehuis dat, zoals blijkt uit de getoonde dia, over een gigantische open ruimte beschikt. Dat is de enige plaats in dat gebouw die voor het publiek toegankelijk zal zijn en die ruimte werd door de architecten zo conceptueel mogelijk benaderd. Men krijgt er zowat het gevoel zich in een Stanley Kubrickfilm te bevinden en niet te weten hoe zich er te verhouden. Van in het park wordt die ruimte zichtbaar als een grote verlichte vitrinebox waarin niets gebeurt. Er werd allicht aan gedacht dat het een mooie ruimte voor recepties en evenementen kon zijn, maar dan nog zou die oppervlakte vaak te groot zijn geweest.

Met het wegvallen van haar culturele bevoegdheid wist de provincie Antwerpen niet goed hoe ze verder met haar grote collectie moest omgaan. De architecten deden ook geen voorstel voor een integratie van die collectie in het gebouw. De spreker heeft zichzelf dan via het pilootproject voorgesteld als geïnteresseerde om mee na te denken over een actieve integratie van de collectie. Intussen wordt er een kubusvolume geplaatst links van de ronde trap, in een lichte, zeer contrasterende architectuur en materialiteit. De enorme hal bestaat uit aluminiumplaten, veel beton en glas en is dus heel koel. Hij heeft er daarom voor gekozen daar een lichte houten constructie te integreren met de intentie er zowat de volledige provinciale collectie op te bergen, in een open, transparante en communicatieve vorm, als zwevende elementen in de ruimte. Bezoekers kunnen zo de collectie zien en weten nu dat ze bestaat. Hopelijk zal er in de toekomst af en toe ook iets mee kunnen gebeuren binnens- en buitenshuis, naar een publiek dat breder is dan de werknemers van de provincie.

De tweede intentie was te weten te komen hoe men bij een dergelijk open depot in de dagelijkse interactie met mensen die in het gebouw komen werken, de

belangstelling kan wekken om actief aan de slag te gaan met de collectie, bijvoorbeeld door een werk in een bureau te hangen voor een tijdje en zo de collectie te laten circuleren in het gebouw, zonder ze te fixeren.

De spreker bekijkt zijn rol dus eerder als kunstenaar die een architecturale interventie doet die de architecten niet bedachten, om de collectie te integreren en de werknemers te activeren in het gebruiken ervan, want die collectie behoort tot die plek en tot die gemeenschap van mensen.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

2.1. Katia Segers

Katia Segers vindt het zeer positief dat het Percentagedecreet wordt geactualiseerd en dat dit wordt aangegrepen voor een reflectiemoment over kunst in opdracht en kunst in de publieke ruimte. Het decreet is een belangrijke hefboom om kunst binnen te brengen in de dagelijkse leefwereld van mensen. De stap naar Onderwijs is inderdaad positief, al zag ze ook graag renovatieprojecten meegenomen in het geheel. Dat lijkt op termijn ook wenselijk, gezien de leeftijd van veel scholen en de nood aan verfraaiing van die gebouwen.

Kunstenaars moeten correct betaald worden en het optrekken van de kleinste bedragen is dan ook een goede zaak. Aan de bovenkant komt er evenwel een afvlakking en dus een vermindering van budgetten. Het lid is het ermee eens dat de samenleving af en toe moet durven gaan voor grootse en indrukwekkende kunst die manifest in de ruimte aanwezig is. De toelichting van de minister wees al uit dat er wel degelijk een afvlakking is voor de hoogste budgetten. De minister gaf aan dat dit een bewuste politieke keuze was, maar de spreker vindt dat een verkeerde keuze.

De problematiek van de rotondekunst wordt met wat voorligt nog niet meegenomen. Dat is een oud zeer: de rotondes die steden en gemeenten in concessie krijgen, worden ingevuld met soms mooie werken, maar vaak ook vreselijke dingen. Daar volgt zij de idee van een kunstenaar die zich vooraf beweegt in de ruimte en mee nadenkt over wat die ruimte nodig heeft. Dat zit misschien niet genoeg vervat in het ontwerp van decreet. Hoe zou dat begeleidingstraject kunnen worden verzekerd? Wat moet er daarvoor nog worden toegevoegd?

2.2. Cathy Coudyser

Cathy Coudyser onthoudt dat het ontwerp van decreet door de diverse sprekers als een stap voorwaarts wordt gezien. Op de langere termijn moet er blijkbaar nog meer aandacht zijn voor de hele omgeving. Op de korte termijn wordt het decreet echter als een positieve zaak gezien. Dossiers hebben evenwel een lange doorlooptijd en het kan ook niet de bedoeling zijn om bij wijze van spreken morgen alweer aan het decreet te gaan sleutelen. Hoe lang kan wat voorligt mee volgens de sprekers?

Er ligt nadruk op de begeleiding en dat wordt ook decretaal verankerd. De Kunstcel neemt dat al op, maar toch wordt de vraag gesteld voor een omzetting in de praktijk. Zijn er, behalve de uitbreiding van de Kunstcel, nog aanbevelingen om dat te doen, met zoveel mogelijk 'return on investment' op korte termijn?

2.3. Bart Caron

Bart Caron wil weten of de transfer van de Vlaamse Bouwmeester – een politieke beslissing – naar het Departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media een goede zet was. Of moet er juist afstand zijn met het cultuurbeleid?

De begeleiding van de projecten van de opdrachtgevers is bijzonder belangrijk. Dat wees ook onderzoek al uit. Als er niet in begeleiding wordt voorzien, zijn de effecten soms nefast en de artistieke kwaliteit niet zoals het hoort. Sommige processen hebben met de gemeenschap, een publiek of een instelling te maken, andere met de keuze van een kunstenaar of een type van kunstwerk. Het decreet is een kapstok. Moet de Vlaamse overheid voorzien in een soort van coaching en begeleiding van de projecten, om meer dan middelmaat te krijgen en een grotere gedragenheid te vinden in de gemeenschap waarin het kunstwerk uiteindelijk terechtkomt?

De spreker mist in het ontwerp van decreet een belangrijke zaak: instellingen, voorzieningen, overheden en gesubsidieerde private entiteiten die niet willen instappen in een dergelijk verhaal, zouden een soort afkoopsom moeten betalen die dan in een stimuleringsfonds gestort wordt. Met die middelen zouden dan projecten gerealiseerd kunnen worden in de brede publieke ruimte. Waarom is dat niet opgenomen? Die idee leeft nochtans al lang: in plaats van tien middelmatige of slechte projecten te realiseren, de middelen bundelen voor één fantastisch project.

Het ontwerp van decreet voorziet ook niet in enige vorm van sanctionering. Er kan worden aangevoerd dat die er impliciet wel zal zijn doordat een overheid het saldo aan bouwsubsidie niet uitbetaalt als er niet aan het decreet wordt voldaan, maar zo werkt het echter niet in de praktijk. Geloven de sprekers dat het decreet breed kan worden toegepast zonder enige vorm van sanctie?

3. Antwoorden van de sprekers

3.1. Wouter Bervoets

Wouter Bervoets zegt in verband met de afvlakking dat er tijdens het traject twee verschillende visies waren. Sommige actoren uit de zorgsector pleitten bijvoorbeeld voor een plafonnering met een maximum van 300.000 euro. Andere domeinen waren daar ook voor gewonnen en hadden het over bedragen tot 500.000 euro. Vanuit het kunstenveld pleitte men daarentegen voor het behoud van de grotere kunstbudgetten. Het politieke compromis bestond erin de degressiviteit te verhogen en dus af te vlakken. Als het dan gaat over een groot ziekenhuis van zowat 130 miljoen euro, dan is er nog altijd een kunstbudget over van ongeveer 1 miljoen euro. Dat is een pak meer dan de 300.000 euro waar sommigen voor pleiten, maar er is wel een afvlakking doordat er niet langer 1,3 miljoen euro beschikbaar is.

Een andere vraag was hoe toekomstbestendig het decreet zal zijn. In het buitenland ziet men vaak een combinatie van een percentagedecreet voor gebouwen met een fonds voor projecten in de omgeving. Het voorliggende ontwerp van decreet kan zeker heel wat jaren mee, maar intussen kan er aan een fonds gebouwd worden. Als het over een gebouw gaat, is een percentageregeling nog steeds een waardevol instrument zoals blijkt in Zweden, Denemarken en Oostenrijk.

Wat heeft de Kunstcel nodig? Er zijn in het veld heel wat actoren die de begeleidingsrol kunnen opnemen, maar niet noodzakelijk voor de overheid werken. Bij de Kunstcel mag zeker wat mankracht bijkomen, maar het is veel noodzakelijker een platform uit te bouwen om kunstenaars en bouwheren aan de juiste mensen met de nodige expertise te koppelen. Die mensen kunnen dan de opdrachtgevers begeleiden en dat hoeft niet noodzakelijk overheidspersoneel te zijn. Voor het verlenen van eerstelijnsadvies en het beheren van het platform is anderhalve voltijdsequivalent voor de Kunstcel in elk geval onvoldoende. Zelf acht hij een zeer grote Kunstcel echter niet zinvol.

De inbedding in het Departement Cultuur vindt de spreker persoonlijk fout. Het team Vlaamse Bouwmeester neemt immers een transversale rol op en gaat dus over de verschillende beleidsdomeinen heen. Men hoort soms de klacht dat er via een kunstproject middelen van een ander beleidsdomein naar het beleidsdomein Cultuur gaan. Bij een Bouwmeester met een transversale rol zijn dergelijke discussies er niet. Het is ook gemakkelijker daar voor de verschillende beleidsdomeinen de neuzen in dezelfde richting te krijgen.

Waarom is er niet in een fonds voorzien? Die piste heeft tijdens het evaluatietraject voorgelegen. De discussie verschuift dan gemakkelijk naar hoe dat fonds gespijsd moet worden. Nu is het vrij eenvoudig: de individuele bouwheren dragen elk bij en dat zorgt voor een verspreiding van de kunstprojecten over heel Vlaanderen. Als er een fonds wordt gecreëerd, verschuift de discussie. Moet het geld dan geoormerkt worden? Moet er dan een evenredige return zijn naargelang de inbreng van een sector? De percentageregeling daarentegen heeft het voordeel van de eenvoud en is gekoppeld aan het individuele bouwproject. In Neder-Oostenrijk bijvoorbeeld stopt elk domein jaarlijks een bepaald percentage van zijn werkingsmiddelen in het fonds, bij het Zweedse model brengt de overheid zelf elk jaar een aantal miljoen euro in. Momenteel lijken de randvoorwaarden niet vervuld voor het opzetten van een fonds en is de percentageregeling in elk geval eenvoudig.

Wat tot slot het handhavingsbeleid betreft: dat was er niet, maar toch heeft de zorgsector het toegepast, via een omzendbrief. Als de verschillende domeinen via omzendbrieven of platformen die toelaten met elkaar te overleggen, van elkaar leren en best practices overnemen, dan komen ze wellicht in een soort van dynamiek terecht waarbij er geen echt handhavings- en sanctioneringsbeleid nodig is om iets te realiseren. Dat is misschien naïef, maar in de zorgsector is dat in elk geval gelukt met die omzendbrief.

3.2. Nico Dockx

Nico Dockx komt terug op de problematiek van de rotondekunst. Op termijn moet er kunnen worden losgekoppeld van de fysieke realiteit van een gebouw. Er kan evengoed worden vertrokken vanuit een gebouw om dan daarbuiten iets te realiseren. De percentageregeling zou zo door een bouwheer via de verbouwing opgenomen kunnen worden, voor een realisatie ergens anders in een stad, waar er een urgentie is.

Wat de coaching betreft, acht hij het aangewezen om als kunstenaar, bouwheer of beleidsmaker te proberen even uit de eigen rol te stappen en zich op het terrein van de andere partij te begeven, met alle perspectieven in het achterhoofd. Zo kan er een open dialoog ontstaan waarin mensen overtuigd raken van de gedeelde verantwoordelijkheid en elkaar eigenlijk coachen. Zo groeien er interessante oplossingen en kan het publieke domein samen ingevuld worden.

3.3. Dirk De Wit

Dirk De Wit merkt op dat bij de rotondekunst dezelfde formats blijven opduiken, ondanks de goede voornemens. Bij de pilootprojecten is gebleken hoe belangrijk het is om van bij het begin stil te staan bij de vraag van de opdrachtgever, bij wat een plek en dus ook een rotonde betekent. Het is zaak de vraag te ontrafelen en de achterliggende vragen open te breken. Zo wordt de routine overstegen. Opdrachtgevers staan daar zeker voor open, als dat op de juiste manier wordt aangebracht.

Om die vragen te stellen lijkt het hem niet de rol van de Kunstcel om alomtegenwoordig te zijn bij iedereen die met een opdracht bezig is. Dat zou een megaorganisatie vergen en het houdt de kennis geconcentreerd in die cel.

Het gaat meer over een methodologie die over heel Vlaanderen moet worden ontwikkeld waarbij diverse mensen betrokken zijn bij kunst in de publieke ruimte. De essentie van de Kunstcel is het detecteren van al die mensen die met kunst in opdracht bezig zijn: kunstenaars, bemiddelaars, opdrachtgevers, experts enzovoort. Zo kunnen ze een lerend netwerk doen ontstaan dat veranderingsprocessen kan in gang zetten. Pilootprojecten leveren in die zin heel wat inzichten inzake het ontrafelen van een vraag, maar ze vergen betrokkenheid van bij het begin en er moet tijd voor worden genomen.

Waar de Kunstcel is ondergebracht, maakt voor de spreker niet veel uit. Er dient vooral voor ogen te worden gehouden dat het een zaak is van de Vlaamse Regering. Kunst in de openbare ruimte van Vlaanderen is een bredere verantwoordelijkheid dan die van de minister van Cultuur. Met de Kunstcel bij het Departement Cultuur bestaat het risico dat het inderdaad wordt afgedaan als alleen maar een zaak van Cultuur. Dat kan vermeden worden als de minister van Cultuur erin slaagt het als een zaak van een groot deel van de regering te bestempelen.

De levensduur van een decreet zou minstens toch tien jaar moeten zijn, gezien de doorlooptijd van een project. Zo is Nico Dockx bijvoorbeeld vier jaar bezig geweest met het provinciehuisproject.

Over een mogelijk fonds kan in elk geval nu al worden nagedacht. Misschien zijn er zelfs op het stedelijke niveau kleine ideeën die groeien, minifondsen dus, waaruit lering kan worden getrokken.

Bart CARON,
voorzitter

Katia SEGERS
Cathy COUDYSER,
verslaggevers